

Te Toa Takitini

Registered at the G.P.O. as a Newspaper.

Number 58.

HASTINGS.

June 1, 1926.

TE KURA MINITA.

Ki te Etita.

TENA koe. He Whakaatu tenei i to matou ahua e noho atu nei i te Kura Minita. Tekau-ma-wha maton nga tamariki Maori kei konei. Tokowaru no te pihopatanga o Waiapu, tokoono no te pihopatanga o Akarana. Tokorima kei te karaahe tuatahi (1st Grade), tokotoru kei te karaahe o nga Maori (Maori Grade), tokorna kei te karaahe tuarua (2nd Grade), tokotoru kei te karaahe tuatoru (3rd Grade). Ki te paahi enei e toru i te karaahe tuatoru, ka motuhia ratou hei Rikona.

Ko tetahi o matou kahore i te mahi i nga mahi o te kura. Engari kei tetahi a ia o nga kura nunui o nui Tireni nei (University), a kia whai taitara ra no ia, katahi ka timata i te ako i te mahi minita.

Kaati mo tena. Na ki te koutou no Waiapu ake rana ko Akarana nga tangata nei. Tathoa ake nei pea ka eru mai he tamaiti no Penekia no tera mata ranei.

Heoi, kamui te kaha o nga tamariki nei ki te mahi i nga mahi e whakatakotohia ana ki matou i to matou aroaro, no te mau ki nga kaupapa i tae mai ai ratou ki konei. Kia pehea atu ano hoki te kaha? Hei ora e te iwi.

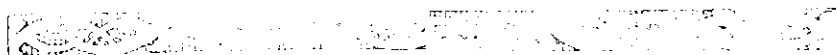
Na tetahi o nga tamariki.

E. H. N.

Kura Minita.

Akarana.

April 13th. 1926.

He mea Paahi e Rev. F. A. Bennett, he mea ta e Cliff Press,
Queen Street, Hastings, H.B.

TE TOA TAKITINI

Te Utu mo te Pepa 10/- i te tau.

Me penei nga reta "*Te Toa Takitini*," Box 300, Hastings.

404

TE TOA TAKITINI.

Hune 1, 1926.

PIHOPA MO AOTEAROA.

HE RETA NA TE ATIPIHOPA O NUI TIRENI.

I TE putanga o te pepa o Mei tera tetahi korero nau na te Etita, he whakaatu i etahi ahuatanga o te Pihopatanga mo nga Maori, ara rawa ia mo te pakeha hei pihopa tuatahi. Tera pea etahi o nga Maori e pohehe, ka mutu i te pihopa tuatahi anake te pakeha, a ka tuturu he Maori anake nga pihopa i muri i a ia. He wehi noku kei pohehe te iwi Maori mo tenei take no reira he mea tika kia panuitia te ture (Canon) i paahitia e te Hinota Topu mo te whakatu pihopa mo te Pihopatanga o te iwi Maori.

E ki ana taua ture, ma te hinota Maori e whiriwhiri kia tokorima nga minita, kia tokorima nga mangai-reimana, hei hoa whiriwhiri mo nga pihopa o te Porowini o Nui Tireni, i te mea kaore ano he pihopa mo nga Maori kia whakaingotia. Kua hei hoki iho i te hawhe o nga Pihopa kei Nui Tireni nei i taua wa, e tae mai ki taua hui: a kua hoki hei hoki iho i te tokotoru minita me te tokotoru reimana o te hunga i whiriwhiria.

Ma te Atipihopa, a ki te ngaro atu ia, ma te Pihopa e whakaturia ana hei tiamana mo taua hui, e whakatakoto a-tuhituhi ki te aroaro o te komiti whiriwhiri, nga ingoa, kua hei neke atu i te toru. kua whakaaetia e te hui. Ma taua komiti whiriwhiri e whakaatu ki te Atipihopa te ingoa o te tangata kua rite i a ratou te kowhiri hei pihopa mo taua Pihopatanga.

Kua marama tatou kaore he whakaatu a te ture he aha te iwi o te pihopa tuatahi tae atu hoki ki nga pihopa a muri nei.

Ko taku whakaaro he mea pai kia tino marama tenei take kei raruraru tatou a muri nei.

Heoi na,

A. W. NUI TIRENI.

[Kia ora te Atipihopa mo te marama o tana whakaatu i te rarangi o te ture mo te pooti i te pihopa mo te iwi Maori, kei te marama kaore i whakahuatia me Maori me pakeha ranei taua tangata, ahakoa i te pihopa tuathi i nga pihopa ranei i muri atu. Otira no roto no nga korero whakamarama a koutou ko o hoa pihopa i Poneke. ka tono koutou me pakeha te tuatahi kia marama ai te whakatakoto i nga kaupapa, me to koutou whakaae me Maori i muri atu. He tika he korero noaiaho tera i puta noake i roto i a tatou whiriwhiri. Otira kei te tumanako matou. te wahanga ki te taha Maori o te Hahi. tera taua kupu e whakamana e koutou.—Na te Etita.]

PIHOPA MO TE HATI MAORI.

(*Na Ihaha Hutana.*)

KI taku titiro i te ahua o nga whakamarama mo Te Pihopa a te hinota i tu nei ki Akarana e mau ake nei i te NAMA 56 e penei ana, "Ki te kore e kotahi nga whakaaro ko te hiahia me nuku rawa atu te pire whakatu i te Pihopa Maori i roto i nga kenana o te hahi.

2 Ko te motini i paahitia e Te Hinota koia tenei "Ko Te Pihopa tua tahi mo Te Pihopatanga Maori hei te Pakeha Maori," ara ko tona tikanga hei te pakeha mohio ki te reo Maori me nga tikanga Maori. Ki taku titiro kei te pai te paahitanga a te hui i te motini me nga whakamarama i roto, i whai hoki ratou i nga kaha me te hohonutanga o nga whakamarama, no reira i kore ai e whaia e ratou te putake tua tahi ara he mea kei roto i te putake tuatoru ara i te kore rawa atu, o Te Pihopa Maori.

Oku whakaaro mo tenei taonga nui me timata ake i roto i nga whakamarama i te ripoata ara e mea ra me Pakeha mohio ki te reo Maori me nga tikanga Maori.

He mea whakamiharo ki te kore tatou e whiwhi ki tenei tu ahua o Te Pakeha. Ki te kore hoki e kitea ka pehea te ahua? Kowai oti te Pihopa Herewini i tenei ra hei tohu i tera tu ahua o te tangata? Ko wai hoki nga Wiremu reo reka i roto i enei ra nei, te noho taumata, whakatangi koauau, turi pukaka, hoa" tapuwae, piki maunga nga kopara a Rongonuitapui?

Ahakoa no mua nga korero, e whai ana tatou i nga hua whakamiharo o te hikoitanga whakamuatanga o te tangata o te titiro whakamuatanga me te taihoa marika ka whakamoea ai ki te whakatauki a Te Maori e ki ra, Ka pu te ruha, ka hao te rangatahi. Ko nga Korero a Te Rangatahi e penei ana "Kia tere ka mahue koe" Puta rawa te tangata ki waho kua rere ke te motoka, ko te puehu noa anake e kitea atu ana. Ko nga rererangi kei te takiwa ko te kapua, kei muri noa e ripo atu ana. Ko nga korero kei te moana, ko nga taringa kei te tuawhenua e whakahakiri, ka rite ai ki te whakatauki e mea ra "Ko koe e noho kia tae mai a taihoa."

Waihoki kua hei mounoutia te taonga a Te Atua te hoari a Te Wairua. He ika tuatahi no te aho i runga i te toka kawea atu ki te wahi tapu. He mau tuatahi no te whakahei i runga i te pua, kawea atu te wahi mana, ki te wahi tapu. He kaupapa no a te Maori tikanga whakahere.

Ehara i a tatou nga whakatauki engari na nga kaumatua tuku iho tuku iho hei tohutohu i a ratou me tatou o roto i enei ra ki te ahua o te hikoi me te titiro atu ki nga mea e whakaata mai ana i mua i a tatou me te hikoi o te mata oho

me te mata momoe, te tangi a Te Horirerire, te whakatotika i te rakau piko, i te mea e wera ana, te hihiko me te ngoikore, te whare i tu ki roto i te pa tuwatawata, te whare i tu ki te paenga, te manaaki te naumai i te tangata ki te whare.

Kua paahi ra te pire whakatu i Te Pihopa Maori. Kua Te Pihopa e whakataumahatia ki nga tikanga a te tangata. He mea pai kia riro ma tetahi ropu takawaenga e whaka rite kia tau riterite ai nga tahua mo taua tikanga i na wehea mai i roto i nga tahua i whakakaupapatia mo taua tikanga. He mea whakamiharo ki au nei kia riro ano ma ratou whakapihopa e whakatu mai he Pihopa Maori. Heoi ra ko te tumanako hei Te Pihopa Maori Motuhake.

Na Ihaia Hutana.

Waipawa.

21/5 26.

PUTU-PAORO.

POWHIRI A TE WIWI KI NGÄ MAORI.

Poncke.

7 O Mei, 1926.

E Te Iwi.

Tena koutou.

TENEI kua pa te powhiri a Wiwi (France) ki a tana ki te Iwi Maori ki a whakawhiti atu i te Moana-nui-a-Kiwa ki ona papa-takerotanga, ki ona marae kia whakamanuhiritia e ia i runga i nga tikanga o te mahi "Putu Paoro." Ko taua powhiri kua whakaaetia atu e te Kotahitanga Whakahaere o nga Mahi Putu Paoro Rakapi o Niu Tirenī. Noreira e te Iwi e tika ana kia awhinatia tenei take a kia whakamana tenei powhiri i runga i tenei take e whai ake nei:

1. He whakachōnere tenei i te Iwi Maori mo nga tamariki e tokoto mai ra i nga marae maha o Wiwi.
2. He whakaatu i te mana riterite o te Maori o te Pakeha. Kaore he iwi Maori ke atu i penēi rawa te ohi o te munaaki a te Iwi Pakeha. Na te aha? Na te toa to te ta-rangatira.
3. Ma nga Taikana e kōkiritia mo tenei haere e tangi o tatou mate i nga marae maha o Wiwi te wheua i kōhē mōhio ai tou tangata e te Iwi.

Ko nga tai-tamariki toa ki tenei mahi o tena iwi tena iwi ka kohia mo tenei haere. Kia matuara kia matopopore. Meake nei ke tae atu ki o koutou papatakerotanga nga Kai-kohi i nga tamariki mo tenei haere.

Ma Wiwi e awhina te haerenga atu i konei, te hokinga mai me te nohonga i te kainga. Kaati e whakaarohia ana e taku

komiti me kōhi he moni tahua ma nga tamariki nei hei tiaki hei oranga mo ratou i Wiwi.

Noreira e te iwi whakahuihuia nga hapu me nga ropu tangata ki te mahi tikanga e takoto ai he moni tahua, hei takoha ma tatou ki a tatou tamariki ka kohia mo te haere ki Wiwi.

Kia Ora. Hooi ano.
Na.
W. T. PARATA,
Tiamana.

Poari Whakahaere Putu Paoro Mo Te Taha Maori.
N.B. Ko nga moni katoa e kohia me tuku mai ki a.

KINGI TAHUWI,
Honore Hekeretari.
Tari Maori.
Wellington.

PUTU-PAORO. POWHIRI A TE WIWI.

I tu te hui a te komiti whakahaere i nga tikanga mo te ropu tamariki Maori hei haere ki Wiwi. Ko nga tangata enei i tac mai ki tana hui: Ned Parata, o Te Waipounamu; Hapi Love o Poneke; Peeti Luxford o Taniwaka; ro Te Wairoa ki Turanga; P. H. Tomoana, Waimarama Puhara, me Rev. P. Peneti, o te takiwa ki Heretaunga. I whakaturia ko Peneti hei tiamana mo te komiti.

I whakaatu te tiamana e rua nga tino take i tika ai kia manaaki nuihia tenei haere e te iwi Maori nui tonu.

Tuatahi: He taenga tuatahi tenei no tetahi ropu nui o te iwi Maori ki nga mara o te pakanga nui o te ao. Ko ratou hei tuatahi mo te iwi Maori ki te tu ki aua mara tapu, ki nga wahi i whakakeke ai nga toto o a tatou tamariki, ki reira whakakeke ai i o tatou roimata mo a tatou tamariki e tiraha mai ra i nga mara maha o te pakanga ka mutu ko nei.

Tuamua: Ahak e na nga ropu whutu-paoro te karanga i maranga ai te ropu tamariki o te iwi Maori, kei runga ra i a ratou te ingoa nui tenei e te iwi Maori e man ana. Kua kua tatou he iwi rangatira, he mohio, he maia, he toa. Noreira e tika ana kia awhatua nuihia a tatou tamariki ka haere nei. Ko ratou hei whakaatu ki te ao o tenei wa, nga ahuatanga maha o te iwi Maori. Ka pai, ka tika, ka toa ratou, ka hoki mai ena painga, hei painga hoki mo tatou. Ki te mate, ki te he, ki te whakama ranei ratou, ka hoki katoa mai era ahuatanga hei mate, hei whakama hoki mo tatou.

I whakamarama a Ned Parata i nga ahuatanga mo te haere nei. Kaore ano kia kowhiritia nga tangata mo te haere, engari kei te tirohia nga tamariki maia ki te purei o tena iwi o tena iwi. Ko te hiahia kia rite katoa te rato o nga iwi o Aotearoa me te Waipounamu ki te tiimi ki haere nei. Otira ko te mea e whaia nei ko nga tamariki tino toa mo te mahi whutu paoro i roto i o tatou iwi katoa.

I whakaatu a Parata ko nga raruraru katoa mo nga tikiti mo te haerenga atu me te hokinga mai, kei nga ropu o Wiwi. Engari kaore he utu mo nga tamariki nei, ara he moni iti rawa nei e whakaritea ana hei hoko hikareti nei, ka mutu. Kaore hoki e whakaaetia e nga ture o te Rakapi Nuiana, kia utua nga tangata pahi. Ki te utua ana, kua taka ki waho o te Rakapi. Noreira te kaha o te inoi a te komiti, kia manaakitia tene haere e te iwi Maori mai tonu. Ko te hiahia o te komiti kia kohia mai he moni e tena iwi, e tena iwi hei awbina i a tatou tamariki. I whakamarama ano a Parata, ka rite nga purei ki Wiwi, ka haere ki Ingarangi. Ki te whai hereni ratou, tera te ropu Maori nei e hoki mai ma Canada, ma Amerika kia tae ai ki roto hoki i era iwi nunui o te ao whakakitekite ai i nga kaha o te iwi Maori.

Ka mutu nga whakamarama ka whakariterite te komiti i nga huarahi e kitea ai he moni hei awbina i a tatou tamariki.

Whakaritea ana he taake rangatira ki tena takiwa ki tena takiwa. Ma koutou e nga rangatira e manaaki mai, kia ora tonu koutou. Otira ki te kore e taea e koutou, ki te whakahe ranei koutou ki te taake mo koutou, kaati, waiho noake, kaore hoki he ture mo tenei whakahau e manae ai tatou, engari kei te kimi tahi tatou i te huarahi o te ora me te haere rangatira o a tatou tamariki. Ko te wahi ka taea e koutou, tukuna mai. Kua rite i te komiti ko a tatou moni me tuku katoa atu ki te Heikeretari, ara me penei a waho o te whare-puka-puka o te waea ranei.

KINGI TAHIWI,

Native Department.

Wellington.

Heoi e nga iwi kia ora koutou me a tatou tamariki. Kia whiti te ra ki rangi ki a tatou tamariki. "He huruhuru te manu ka rere."

Whakahaeretia mai a koutou rarangi kahi, a koutou whutu-paoro, nga kanikani, nga concert me era atu tikanga, kia rite ai te wahi ma tena ma tena.

Kei waenganui o nga ra o Hurae ka tere a koutou tamariki.

Noreira kia mama te tukutuku mai i a koutou aroha ki te Hekeretari.

Ko nga taake nei a te Komiti:—

Takiwa.	£.	Takiwa.	£.
Turanga	100	Waahi	50
Mahia .. — —	30	Morrinsville	30
Nuhaka	50	Ngapuhi katoa ..	100
Wairoa	100	Arawa	150
Mohaka	20	Tauranga	20
Haki Piri	100	Te Puke, Maketu, Ma-	
Wairarapa	50	tata	30
Poneke ki Porirua ..	80	Te Teko	30
Horowhenua	50	Whakatane	30
Manawatu	30	Opotiki	50
Rata	30	Kawakawa	75
Ratana	100	Rangitukia and Tiki-	
Wanganui	50	tiki	100
Taranaki katoa ..	100	Tuparoa	100
Taihape	50	Waipiro	100
Te Kuiti	50	Tokomaru	100
		Uawa	50

TE WHARE-KARAKIA O NGATI-POROU.

NGA MIHI O NGA IWI.

I te wa i whakapuaretia ai te whare-karakia o Ngati Porou i Tikitiki, tera tetahi pukapuka i reira, hei tuhituhinga ma te tangata i ona whakaaro, i ana mihi, mo taua whare-karakia. Ko tetahi o nei o nga mihi a nga tangata i tae ki taua hui:

Na te Kacana-Tianara: "A memorial to be proud of."

Na teni wahine: "A beautiful and deeply interesting church."

Na te tamahine: "Kapai."

Na te tama: "Pairawatu."

Na te Pirimia: "Beautiful, and inspires every true New Zealander."

Mrs. Coates: "A very beautiful memorial."

Maui Pomare: "Ma te aha."

Rangi Hiroa: "Ko te hononga o te ao tawhito ki te ao hou."

Raumoa: "Kaore i ko atu te ataahua."

Timi Kara: "Far exceeds ordinary conception."

Ida Clayton (Whakatane): "Very, very beautiful."

Mabel Hughes (Tokomaru Bay): "A gem and an inspiration."

Tiemi Mete (Nuhaka): "He whakamaharatanga e whakapehapeha ai te ngakau."

Patu te Rito (Whakaki): "He mea whakamiharo tenoi whare-karakia."

Wi Karauria (Muriwai): "He mea whakamiharo tenei whare karakia. ara, te ekenga o nga mea a nga tipuna ki runga."

Chief Judge Jones: "A memorial of industry and taste."

Wm. Cooper (Gisborne): "Mawai e whakataetae?"

W. A. Te Waaka (Rotorua): "Kei te hari nui te ngakan mo te Whare Tapu o Te Atua. tae atu hoki ki te kohatu whakamahara mo nga hoia. He whakakotahi i te hunga ora i roto i Te Arika kia Ngati Porou katoa."

Loten, (Te Aute College): "Most unique and beautiful."

Simkin (Napier): "O how amiable are Thy dwellings, Thou Lord of Hosts."

Kani Te Ua (Gisborne): "Rere ana te wehi-wehi."

F. A. Bennett (Hastings): "Uira ana to whare e Ngati Porou."

Maora Tamihana (Gisborne): "Miharo te whare, me to Hui."

Ike Robin (Clive): "He tino whare, he tino Hui."

Ripaka Arapata (Makaraka): "Kanui toku whakamihi ki tenei whare, me te Hui katoa. Tino pai."

A. E. Prebble (Napier): "Very beautiful work."

Chas. Newham (Wellington): "A most beautiful church."

Mitchell (Rotorua): "Kanui te mihi ki nga kaupapa o tenei Hui, a, e hoki ana i runga i te tumanako tera e pai nga tikanga a nga ra e heke iho nei."

Paranihia Hineiaira (Matueka): "Ano he moemoea naku i taku kitenga i to whare whakamiharo."

Te Ara Ngamoki (Omaio): "Ko te whare karakia hei pupuri i nga mahi a ringa o nga tipuna."

Tawhai Timutimu (Omaio): "Nana, kihai te hawhe i korero-tia kia au."

Koopa Erusti (Maraenui): "I he nga tangata kaore i tae mai ki tenei hui kororia."

Wiremu Takana (Dannevirke): "Ko te hui tino pai tenei o nga hui katoa i tae ai ahau ara, ona take katoa."

Rakiwhata Peeti (Dannevirke): "He whakamihi ki a Ngata me Ngati-Porou katoa mo te pai o te whare karakia, me te kohatu whakamahara mo nga tamariki i hinga ki te pakanga, me te tino pai o te hui, nui o te kai, nui o te tangata, me nga rangatira i tae mai ki tenei hui. Heoi, kia ora e te iwi."

Rutene Tuhi (Wairoa): "I kite ahau i nga painga katoa o tenei hui, te whare karakia, te kohatu nga kapu korero, nga manaaki a Ngati-Porou, i runga i te tika me te pono."

Revi Tamihana (Wairoa): "Miharo to whare, to kohatu, huihahi ki to marae, ki te iwi."

Ruiha Hakiwai (Omahu): "He tohu nui no te whakapono."

Hone Moeke (Whakatane): "He miharo te nui o te tangata."

Hunia Haere (Whakatane): "Kapai te whare me te marae."

Tarati Te Hoata (Wharangi): "E mihi ana ki to whare, ki to kohatu, hei whakamahara ki nga reanga tangata kei te heke iho. Ma te Atua koutou e manaaki."

Paora Kurupo (Motoo): "He tohu nui no te whakapono nui mo nga whakatipuranga kei te haere mai."

Nirai Aporo (Moteo): "He hui miharo he kore no te wai whakahaurangi e kitea i mua i muri o te marae."

Rebecca Hingston (Havelock): "Ataahua ana to whakaruru hau."

C. A. Tucker (Whangarei): "Most beautiful work of art."

P. Callaghan (Tolago Bay): "A credit to the native race."

T. H. Haisman (Gisborne): "A beautiful and wonderful example of the faith and artistry of the Maori race."

C. J. Wheeler (Gisborne): "Who worships here will never forget."

TE AUTE KARETI.

NGA TAMARIKI I PAAHI.

TENEI etahi korero he mea tango mai no roto i te ripoata a te tumuaki o te kareti, ara a Mr Loten.

Ko nga tamariki enei i paahi i te Matarikureihana (Matriculation), me te Solicitors General Knowledge.

Edward Nepia, William Ngata, Arthur Winter.

Dan kaa (i paahi i etahi o nga putake). Kote tau tuatahi tenei i whakauru ai he tamaiti o Te Aute mo te whakamatautau mahi kaute (Accountants' Preliminary Examination). K. Wiremu Erueti (p.p.) i paahi i etahi o nga putake. Mo te Public Service Entrance, Tokorima nga tamariki i paahi, ara ko Tukiwaiki Manahi, John Walker, John Grace, Peter Kaua, me Hata Ruru.

Mo te Intermediate Examination ko nga mea enei i paahi: Robert Reremai, William Corbett, Hutton Krough, William Melvor, Jack Pomana, Peter Awatere, Toss Pohio, me John Green.

Ko nga tamarki enei e ahei ana ki te haere ki nga Government Technical or District High School:—Tukiwaiki Manahi, John Walker, John Grace, Peter Kaua, Hata Ruru, Robert Reremai, William Corbett, Hutton Krough, William Melvor, Jack Pomana, Peter Awatere, Toss Pohio, me John Green.

Makarini: Ko William Corbett te tamaiti i riro i a ia te makarini, i tenei tau. Ko ana maaka i nuku atu i te 79 paiheneti. He tino nui tenei paiheneti.

Buller Scholarship. He whakamatautau tenei i ahua rite atu ki te makarini, a e puari ana mo nga tamariki Maori o Nui Tiroi katoa. I riro tenei karahipi i a Peter Awatere. Ko ana maaka i tae ki te 76 paiheneti. Katahi ano ka taea tenei paiheneti mai ano o te timatanga o tenei karahipi tae noa mai ki tenei wa.

Proficiency. Ko nga tamariki enei i whiwhi ki te tiwhikete mo te Proficiency: Tokawai Erueti, Lancaster Grace, Edward Morete, Moore Pokiha Whiu Te Purei, Pohokura Turei, Matthew Tawhiri, Robert Whipeihana, me Wi Teihi.

Competency: Frank Tibble, Tene Kohere me Toss Hurunui.

Marsh Scholarship: Ko tenei karahipi hei cranga mo te tangata e noho ana i te kura-minita i St. John i Akarana. Ko nga tangata anake kua paahi i te Materikureihana (Matriculation) e ahei kia whakawhiwhia ki tenei karahipi. Ko te wariu o tenei karahipi e £80 i te tau. Ko Edward Nepia te kai pupuri i tenei karahipi i tenei wa. Ko te tuatahi tenei o nga tamariki Maori kia whiwhi i tenei karahipi. Kei te kura-nui ia i Akarana (University).

Kura Minita. Kua tae hoki a Dan Kaa, a Walter Wilson, me Ngatai Wanaa ki taua kura-minita i tenei tau.

Kura Ahuwhenua i Ahitereria. Kua whiwhi enei tamariki ki nga karahipi hei mau i a ratou ki te kareti ako ki nga mahi ahuhwhenua i Hawkesbury, New South Wales: Len Macky, Horowai Morete me John Walker. No tera tau ka tae a Thomas Tibble, me Wiremu Erueti ki reira. Ka tokorima a te taton tamariki Maori kei tawahi ara kei Ahitereria, e rapu ana i nga Matauranga ao te tohu kia Papa-tanuku.

TAIPO PIWA. HERETAUNGA.

HE nui te pouritanga i pa ki roto o Heretaunga katoa timata mai i roto i nga ra o Mache ka tohu ake nei tae mai ki nga ra o Mei tata nei ano mo runga i te putanga ake o te mate piwa. Nuku atu i te wha tekau nga mea i pangia, a, e rima nga Maori imate. I Tae Mai hoki a Dr. McKibbin te tumuaki o te Tari Ora mo te katoa: Me Takuta Mercer tetahi o nga upoko o taua tari mo te rohe o Poneke, me Takuta Te Rangihiroa tumuaki o te Tari Ora mo te taha Maori, a na Dr. Te Rangihiroa raua ko P. H. Tomoana tiamana o te rohe Kaunihera o Tamatea me Nurse Black o Akarana i whakahaere te mahi wero wero (inoculation) i roto i taua rohe.

I pau te rua marama e Mahia ana a ka mutu. He nui te mihi o nga Apiha o te Tari Ora ki te ngawari mai o te iwi ahakoa te ahua whakakeke o etahi i runga i te pohēhe ki nga ture o te ora, otira i runga i te pai o te whakamarama tere tonu te kite o te Iwi i nga painga mo ratou. Kaati ko Te Haroto anake te kaainga kaore ano i tae nga apiha, i te raruraru ke mai o Ngati Hincuru ki te Kooti mo Tarawera i Nepia. Heoi te kupu whakahau kia tere tonu te whakaatu ki te Tari Ora i Nepia ki te teamana runei o nga-Kaunihera i roto i nga rohe, i nga mea e pangia ana e te Kirika, me te rere, me te ahua whaka poururu, notemea ko te mate piwa nei he rere noa, kia tere ai te mahia nga tikanga e tika ana mo taua mate. He nui hoki te whakamihhi ki nga mahita o Te Aute Karete, Hukarere, M.A.C., Mormon Agricultural College, me te Convent i Nepia mo te hohoro o te kite mai i te pa-tuwatawata

mo a ratou tamariki. Koia tenei ko te toputanga o ana mahi "Inoculation," roto o te rote o Tamatea:

Te Aute College ..	91	1	Moteo	46	10
Omahu	74	11	Waipatu	32	1
Porangahau ..	73	15	Patangata ..	25	4
Bridge Pa	71	13	Tangoio	24	16
Paki Paki	68	32	Pukehou	24	8
M.A.C.	68	0	Wharerangi ..	22	3
Westshore	62	10	Te Hauke	14	12
Kohupatiki ..	60	8	Napier South ..	9	19
Waipawa	57	18	Kawera	9	10
Hukarere	—	—	Hastings	8	9
Convent	—	—	Matahiwi	7	3
Waimarama ..	55	26			

TE KANI-A-TAKIRAU RAUA KO MOKENA KOHERE.

(Na R.T.K.)

[He mea tango mai i nga korero a J. G. Baker (Te Peka) he tamaiti na tetahi o nga mihinare tuatahi ki te noho ki te Tai-rawhiti. I noho tona papa ki Uawa i te tau 1842, ki Rangitukia i te tau 1853; ka marama i tino mohio ia ki a Te Kani-a-Takirau raua ko Mokena Kohere.]

I mua atu o te mutunga o aku korero e hiabia ana ahau ki te whakapuaki e etahi hupu ruarua nei mo etahi rangatira tokorua kua whakahuatia ra e au nga ingoa no te mea kei ruunga noa ake raua i era atu a i te nui whakaharahara o raua mana he ture a raua kupu ki o raua iwi puta noa te whenua katoa.

Ko Te Kani-a-Takirau he tangata tu rangatira. he roa, he kiritea, he ataahua. He urukehu ona makawe, he mingi-mingi. Kaore he tohu o te rangatira i ngaro atu i a ia. I te mea he tangata tino rangatira ia ko tona ahua ki tona iwi he tangata tapu. E whakarongo ana ratou ki ana kupu katoa, ki te tuhi noa ranei a tona ringa. I noho ia ko ia anake kaore i whakapiri atu ki nga tangata noa. Tokorua tokotoru ano nga tangata e tata atu ana ki a ia, he rangatira ano, ko enei hei tiaki i a ia. Ina ia haere ka aru he ope i a ia hei kai-tiaki mona.

He tino hoa a Te Kani no te pakeha; i whakanuia e ia te pakeha, kaore hoki ana whiriwhiri i te pakeha. Na tenei ahua ona ka pirangi ia ki nga he a te pakeha ka reka ki a ia te waipiro, a na konei hoki na te waipiro i hohoro ai tona mate. Ahakoa he tino hoa ia no nga mihinare, i manaaki i tiaki ia i a ratou kore rawa ia ia thuri mai ki te whakapono, i haere ranei ki te karakia.

Ko Mokena Kohere he rere ke tona tu. Kaore pea ona whakapapa i eke ki o Te Kani, otira he tangata mana nui whakaharahara a i tino whakarongo te iwi ki a ia. He tangata toa, he tangata kaha otira he tangata tino aroha, he tangata ngawari, engari ki te riri murara ana te ahi. I rite ia ki a Te Kani he pirangi ki te pakeha a me he mea i tupono e tuku ia i a ia kia mate mo te pakeha. I tetahi ra i a maua ko Mokena e korororero, ana i te tiriti i Akarana ka haere mai tetahi pakeha ko Kapene Wiremu o te kaupuke Kawanatanga, ka tangi ki a Mokena ka pupuri i tona ringaringa. I ui atu au ki a ia me he mea e mohio an aia ki a Mokena. Katahi ia ka mea mai, "E mohio ana? Tino tika rawa kia mohio au ki a ia. I etahi tau maha ka taha nei ka pae taku kaupuke ki te akau i Waiapu. Ko te haerenga mai o nga Maori katahi ka murua katoatia nga mea o te kaupuke a tata tonu hoki au ka patua. Otira no te putanga mai o tenci tangata ka whakahana e ia nga Maori kia whakahokia mai aku taonga kia mauria ki tona whare. Nana hoki matou ko oku hoa i atawhai a tae noa ki te ra i tu mai ai he kaupuke ki te tiki mai ia matou." I kata a Mokena ki te korero a taua pakeha, a i ki hoki ia he pono taua korero.

I tino pau nga whakaaro o Te Taka (Stock, he mihinare i mohio ki Rangitukia) ki a Mokena Kohere a i nga ra ka he haere nga mahara o Te Taka ka karangatia e ia a Mokena ki tona whare whakanohoia ana e ia ki runga o te torona kua oti ake i a ia, whakakakahuria ana e ia ki nga kakahu tino ataahua, whakawahia ana e ia tona matenga ki te hinu, me tana karanga ano i a ia ko Kingi Rawiri. I te mutunga o te whakawahinga i a ia ka kata puku a Mokena."

Tari o te Pihopatanga.

Akarana,

Mei 24, 1926.

Kia Rev. P. Peneti.

HE mei whakahau ahau e te Atipihopa kia whakaatu ki a koe, kei te whakariteite ratou nga pihopa kia karangatia te Hinota Maori kia hui ki Ponoke i te Paraire te 6 o nga ra o Akubata, i te 10 o nga haora i te Ata. Ko te putake o te hui, he whiriwhiri tangata kei Pihopa mo te Pihopatanga o te iwi Maori.

He tono tenei na te Atipihopa kia karangatia e koe te Hinota Maori kia hui tahi mai ano nga Pihopa ki Ponoke i te 6 o nga ra o Akubata.

Heoi ra.

G. A. THOMPSON.

Hekeretari mo te Porowini.

NGA MINITA O IA PARIHA O TE PIHOPA- TANGA O WAIAPU.

1853 ki 1926.

Va W. J. Simkin. Atirikona.

HE hanga aroha te hoki whakamuri rapu haere mai ai i nga ingoa o nga Minita i hautu i nga mahi nunui o te whakapono i te wa i o koutou matua i o koutou tipuna. Tenei kua kohia haeretia mai e ahau nga ingoa o nga Minita, timata mai i a Rota Waitoa i te tau 1853 tae mai ki nga Minita e whakahaere nei i nga tikanga o te Hahi i ia pariha i ia pariha puta noa te pihopatanga o Waiapu.

Mehemea kei te hē nga ingoa, me nga tau, ko taku hiahia makoutou e whakatikatika mai, kia waiho marama iho te mahi nei, hei taunga tuku iho ma tatou ki nga uri i muri i a tatou. Heoi ano te kohinga haeretanga i enei momo korero i te wa e ora ana etahi o nga kaumatua.

Ko te hiahia he whakaatu i nga ahuatanga me nga mahi nunui a tena a tena o nga Minita Maori. Otira ma koutou ma te iwi Maori ahau e awhina mai, kataea ai tera mahi nui e tatou.

WAIPAWA:—

1908.—EHEKIERA TE RARO.

1915.—WAATA TUAHANGATA FRASER: Chaplain to Maori Expeditionary Force, 1917-1918.

1916.—WAEWAE RATAPAHU, Assistant Curate, H.B.: removed to Motiti, 1919.

1920.—AHIPENE RANGI: temporary, left 1923. Died 1925.

WAIPATU:—

1867.—RANIERA WIKI: died 1871. Heretaunga.

1881.—MANAHI TE ARO: died 1883. Pakowhai.

1892.—HOANI PIWAKA.

1892.—MANAHI KATENE PUKERUA, Heretaunga. Resigned.

1910.—JAMES HENRI MUNRO, Hawke's Bay: removed to Rotorua, 1913.

1913.—EMERSON KOKIRI, Assistant Curate, Hawke's Bay, 1917. FREDERICK AUGUSTUS PENNETT.

MOTEO:—

1881.—NENE RINGA: retired 1909, died 1910.

1905.—WANGA TUAHANGATA FRASER: removed to Waiapu, 1913.

1916.—JAMES HENRI MUNRO: left D'Almeida, 1916.

1918.—JAMES HENRI MUNRO: removed to Nuhaka, 1919.

1919.—JAMES HENRI MUNRO: resigned 1925.

MOHAKA:—

1878.—JOHN F. TE WAINOHU: died 1893.

1898.—JOHN F. TE WAINOHU.

WAIROA:—

1881.—JAMES HENRI MUNRO: retired 1906, died 1908.

1907.—JAMES HENRI MUNRO: on active service to 1913. Died 1921.

JAMES HENRI MUNRO: resigned 1925.

NUHAKA:—

- 1864.—WATENE MOEKE; died 1865.
 1870.—HONE POHUTU; retired 1893; died 1902.
 1895.—AHIPENE RANGI; removed to Turanga, 1909.
 1908.—WIREMU KATENE PARAIRE RANGIHUNA; removed to Te Rau, 1915.
 1918.—WAATA KOPAE; died in epidemic, same year.
 1919.—MATENE KEEPA; resigned 1920.
 1921.—HIMEPIRI MUNRO (inconjuction with Wairoa).

TE KARAKA:—

- 1914.—TAMATI TE KANAPU; removed on account of ill-health, 1918; died at Taupo 1920.

TURANGA:—

- 1864.—HARE TAWHAA; died 1875.
 1878.—RUTENE TE AIHU; removed to Whangara, 1887.
 1887.—MATENGA WAKA; retired 1909.
 1909.—AHIPENE RANGI; removed to Tokomaru, 1915.
 1915.—MATENE KEEPA; removed to Moteo, 1918.
 1918.—WAATA TUAHANGATA FRASER; removed to Te Puke, 1920.
 1920.—WIREMU TUREIA PUHA.

WHANGARA:—

- 1878.—KEREHONA PIWAKA; died 1885.
 1887.—RUTENE TE AIHU; retired 1909.
 1909.—TAPETA TIMUTIMU.
 1915.—WIREMU TUREIA PUHA; removed to Turanga, 1920.

TOKOMARU:—

- 1863.—MATIAHA PAHEWA; died 1906.
 1906.—NIKORA TAUTAU; killed, 1912.
 1912.—MATENE KEEPA; removed to Turanga 1915.
 1914.—AHIPENE RANGI; retired 1916.
 1919.—EREATARA MOHI ERUINI; removed to Whakatane, 1921.

KAWAKAWA:—

- 1853.—ROTA WAITOA; died 1866.
 1870.—WIREMU KATENE PARAIRE; died 1883.
 1887.—HONE WAITOA; retired 1909; died 1922.
 1910.—REWETI TUHOROUTA KOHERE; resigned 1920.

TUPAROA:—

- 1870.—RIHARA TE RANGAMARO; retired 1899 (with Te Horo, 1872-1881).
 1901.—APERAHAMA TAMIHERE; died 1909.
 1908.—PARAONE TUREI; died 1912 (Whareponga and Tuparoa).
 1912.—PINE TAMAHORI.

WHAREPONGA:—

- 1860.—RANIERA KAWHIA; died 1884 (called Tupawa 1876-1881).
 1887.—ERUERA KAWHIA.
 1908.—PARAONE TUREI (with Tuparoa); died 1910.

RANGITUKIA:—

- 1864.—MOHI TUREI; died 1914; retired 1909 (Te Horo 1880-1886).
 1907.—POIHIPI KOHERE (and Te Horo).

TE HORO:—

- 1871-1880.—RIHARA TE RANGAMARO (with Tuparoa).
 1880-1886.—M. TUREI (with Rangitukia).
 1887.—AREKA TE WHAREUMU; retired 1891.
 1893.—PIRIPI TE AWARAU, to 1898.

TE KAHA:—

- 1885.—PAEUTA TE IRIMANA; connection with C.M.S. closed, 1887.
 1891.—RATAPU KARAITIANA; died 1894.
 1895.—HAKARAIA PAHEWA; Canon of Waitapu, 1919.

OPOTIKI:—

- 1912.—TAIMONA HAPIMANA; died 1915.

WHAKATANE:—

- 1898.—APERAHAMA TAMIHERE; removed to Tuparoa, 1901.
 1898.—TAPETA TIMUTIMU; resigned 1901.
 1901.—TURUTURU MAIHI NGAKI; died 1918.
 1902.—RATEMA TE AWEKOTUKU; retired 1910.
 1913.—MANIHERA MANAHI TUMATAHI; removed to Taupo.
 1921.—EREATARA MOHI ERUINI.
 1909.—PENI TE UAMAIRANGI HAKIWAI. Removed to Ruatoki.

RUATOKI:—

- 1910.—PENI TE UAMAIRANGI HAKIWAI; removed to Motea, 1919.
 1911.—PINE TAMAHORI; permission to officiate; removed to Hikurangi, 1912.
 1918.—PAORA TEMUERA; removed to Rotorua.

MAKETU:—

- 1861.—IHAIA TE AHU; removed to Ohinemutu, 1882.
 1895.—RAMEKA HAUMIA; died 1913 (and Tauranga).
 1920.—WAATA TUAHANGATA FRASER.
 REWI MATATA WIKIRIWHI.

TAURANGA:—

- 1866.—RIHARA TE RANGAMARO; removed to Tuparoa, 1871.
 1895-1913.—RAMEKA HAUMIA, in conjunction with Maketu.
 1913.—ROPERE TAHURIORANGI; resigned 1914.
 1914-1921.—W. A. TE WAAKA.

ROTORUA:—

- 1882-1892.—IHAIA TE AIHU, Ohinemutu; retired 1892.
 1896-1902.—RATEMA TE AWEKOTUKU (removed to Whakatane).
 1903-1905.—WAATA TUAHANGATA FRASER.
 1905-1918.—FREDERICK AUGUSTUS BENNETT.
 1908-1909.—MATENE KEEPA, Galatea and Te Whaiti, 1910-12; Assistant Curate.
 1911.—R. M. WIKIRIWHI, Assistant Curate.
 1912.—RATEMA TE AWEKOTUKU; permission to officiate to date of death, 1920.
 1913-1919.—E. M. ERUINI, Assistant Curate.
 1917.—N. HOTENE, Assistant Curate, Ohinemutu.
 1918.—HIMEPIRI MUNRO.
 1919.—W. P. MATAIRA, Assistant Curate; removed.
 1921.—P. TEMUERA.
 1921.—W. A. TE WAAKA.

TAUPO:—

- 1892.—HOETA TE HATA; retired 1909, died 1919.
 1910.—WIREMU AREMATA TE WAAKA; removed to Tauranga, 1915.
 1915.—MANIHERA MANAHI TUMATAHI.

Ka pa te mate mare ki te tamariki whangaia ki te WOODS' GREAT PEPPERMINT CURE.

EKEPIHANA A TE HAHĪ.

NO te mane te 24 o nga ra o mei ka tu te ekepihana a te Hahi ki Whanganui. No te Hatarei te 29 ka mutu. He mahi whakamiharo rawa tenei mahi a te Hahi. I whakahaeretia tenei mahi hei whakaoho i nga tangata o te Hahi kia huri nga whakaaro ki nga iwi o te ao kaore ano kia uru mai ki te whakapeno Karaitiana. Ko nga wehenga enei i roto i taua ekepihana: 1 Haina, 2 Tiapani, 3 Awherika 4 Inia, 5 Merapihia, 6 Maori, 7 Ihipa, 8 Te Whenua tapu, 9 Nga hohipera a te Hahi, 10 Te Paipera tapu i nga reo e 570 o te ao. Kauwhau ai nga tangata i whakaritea i tera wehenga i tena wehenga, ara he whakaatu i nga ahuatanga o ia iwi, o ia iwi. Tera ano hoki nga ropu mo nga mahi whakangahau. Mo te taha ki nga Maori, he mea mau atu i Heretaunga nei etahi tamariki o Hukarere tokosono, i raro i te mana tiaki o to ratou kai-whakaako o Mere Hooro. Ko peneti to ratou kai-whakahaere. I whakamanuhiritia ratou e Whanganui ki Putiki ki te marae o to ratou whare nui, ki Te Paku. Ko te orchestra mo nga mahi no nga tamariki tona o Putiki. I tu ano hoki nga mahi tableau (taporo) a nga tamariki o Putiki, i raro i te mana o Rev. W. G. Wiremu, a i uru ano hoki nga tamariki o te kura o Putiki ki nga mahi ngahau. Nui atu te mihi o nga pakeha ki te pai ki te wana o nga mahi a nga Maori. Ka tu ana te mahi a nga Maori, he ki tonu i te tangata. Ahakoa e hara i te tikanga mahi moni, ko nga moni i puta i roto i aua ra e ono, i nuku atu i te ono rau pauna (£600) ara he 100 tina i te ra katahi. Ko te toenga mai o te moni i te utanga o nga raruraru, e riro katoa ana i te komiti hora i te Rangapai ki nga wahi kei roto i te pouritanga e noho ana.

E o matou rangatira o Putiki o Whanganui, kaore rawa e wareware a koutou manaki i a matou. Tenei lei te korerotia i te ao i te po.

Kia ore hoki koutou mo ta koutou manaki mai i te Ekepihana kia tupa ai nga mahi o to ratou Hahi.

Mo te mare kaore he rongoa hei rite ki te WOOD'S GREAT PEPPERMINT CURE.